

Həyat qəribəlik, təsadüf və ziddiyətlərlə doludur. Dünyaya gəlmişizdən, tə onu tərk edənədək başımıza gələcəklərdən xəbərsiz yaşayır, yaşadıqlarımızı bir qismət, alın yazısı kimi qəbul edir, bəzən xeyirlə şərin mübarizəsinin tən ortasında tapırıq özümüzü. Sürprizləri bitib-tükənmir, tam, bütöv olmaq üçün digər yarımızı axtarır, ona qovuşmaq namına döyişür, çarpişırıq. Bəzən istəklərimiz reallığa çevrilir, bəzən də sevdamiza qovuşa bilmirik. Ya da ki, birgə yaşınan bir ömür yarida qırılır, çox qısa olur. Beləcə şair demiş:

Aylar ötür, iller keçir, axın olur,
Yadlar gəlir, doğma olur, yaxın olur,
Məhəbbətlə keçən ömür nağlı olur...

"Həyat sən nə qəribəsən" mahnısında deyildiyi kimi, yaxın qonşu olmadılar, ayrı-ayrı doğulub, axır gəlib bir olular. Zərifə və Heydər Əliyevlər cütlüyü eyni ildə, eyni fəsilde, eyni bölgədə dünyaya göz açıb illər sonra başqa bir şəhərdə bir-birilərini tapıb talelərini birləşdirdilər. Bu cütlüğün həyatı, yaşadıqları birgə, qısa, lakin məhəbbətlə keçən ömürləri də bir nağıl oldu... Hər

yat və in-
cəsənət-
dən çox şey
bilirdi... Azər-
baycan incəsəneti
və ədəbiyyatının Üze-
yir Hacıbəyov, Müslüm Maqomayev,
Bülbül, Niyazi, Səməd Vurğun, Süley-
man Rüstəm, Qara Qarayev və bir çox
başqaları kimi görkəmlı xadimləri ilə

ikisi nur payladı. Birisi qaranlıq gözlerə işiq verdi, güneşi qorudu. Digəri fikirləri, düşüncələri aydınlaşdırıldı, işıqlı, nurlu bir sabahı gətirdi, dünyaya günəş kimini doğacaq bir məmləkətin memarına çevrildi. Bu ikinin bir olması tale, qismət, yoxsa təsadüf, ya zərurət idimi? Söyləmək çətdir. Ancaq illər sonra Zərifə xanım ister ölkədə, istərsə də xaricdə iclas salonlarındakı çıxışlarında məharətlə müxtəlif suallar qoyub onlara cavab verən Heydər Əliyevin qüsursuz nitqindən, gözəl diksiyasından, bir sözlə, qeyri-adi natiqlik istedadından heyranlıqla söz açaraq yaxın rəfiqəsi Zəhra Quliyevaya demişdi: "Zəhra, Heydər Əliyevi bize Allah göndərib. Onu gerümcə ləzəmdir."

Bəli, bu cütlük birlikdə olmaq, bir-biri qorumaq və sevmək üçün gəlmişdi bu dünyaya. Heydər Əliyev ömrünün sonuna qədər xatirəsini əziz tutduğu Zərifə xanım haqqında söyləyirdi: "...böyük Yaradan ona elə böyük ürək bəxş edib, qəlbina elə parlaq bir nur ci-ləmişdi ki, onunla rastlaşan, ünsiyyət-də olan hər bir kəs, ilk növbədə, özündə ümid, təsəlli, inam, sakitlik tapar, könülləri xeyirxahlı şəfəqinin şölələri ilə işıqlanardı". Bu şöləni, bu nuru onuya verdi: "Zərifə Əliyeva...".

Böyük şəxsiyyətlər haqqında bəzən cild-cild kitablar yazılır, onların həyat və fəaliyyətləri dəyərli faktlar əsasında təqdim olunur, oxuyur, yaxından tanış olur, bəzən o müəlliflərə minnətdarlıq duyğusu da yaranır içimizdə. Oxucu kitablarda qəhrəmanın özəl, başqalarından fərqli keyfiyyətlərinə, ince detallara daha çox maraq göstərir. Zərifə və Heydər Əliyev cütlüyündən, bu qeyri-adi insanların taleyiindən, onların birgə həyatından, bu xoşbəxt ailədə hökm süren ab-havadan, onların bir-birinə sevgisindən bəhs edən kitablar, yazıları da eləcə. Çünkü fərqli mühitlərdə doğulub böyüyən bu iki şəxsiyyəti bir-birinə yaxınlaşdırıran oxşar cəhətləri, pərdəearxası məqamları bilmək insanlarda həmişə maraq doğurub. İndi cismani yoxluqlarından sonra dilə gelən xatirələrin işığında bu cütlüğün canlanan sevgi dolu obrazları qəribəliklər, çətinliklər, ziddiyətlərlə səciyyələnən həyatlarının həm də nə qədər mənalı olduğunu göstərir bize.

göstərir bize. 1923-cü il aprelin 28-i Zərifə Əliyevanın doğum günüdür. O, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Şərur rayonunun Şahtaxtı kəndində görkəmli ictimai və dövlət xadimi, xalqımızın böyük oğlu, Azərbaycanda sovet səhiyyəsinin təşkilatçısı, KP MK-nin katibi olmuş Əziz Əliyevin ailəsində dünyaya gəlib. Bütün ailəsi soyqırımına, deportasiya məruz qalan, ermənilərin xalqımıza qarşı töretdiyi faciələri gözləri ilə görən, doğma diyarı, Qərbi Azərbaycanı tərk edərək Naxçıvanda məskunlaşan, sonra Bakıya köçən Əziz Əliyev 1938-ci il repressiyasından möcüzə nəticəsində xilas olsa da 50-ci illərin əvvəlində o acıları yaşamışdı. Ədalətsizliklə qarşılaşmış, amma ruhdan düşməmişdi. Sonralar, 1998-ci il mayın 14-də Əziz Əliyevin 100 illiyi münasibətlə keçirilən tədbirdə Heydər Əliyev demişdi: "...Bir insan kimi, bir ata kimi olduqca gözəl adam idi. Sadə, məhrəm, ağıllı həmsöhbət olan bu insan tarixdən, ədəbiyən onların ovladlarına da xoş gələrdi. Elə qızları Sevil Əliyevaya da musiqiye maraq məhz belə gözəl məqamlarda yaranmışdı. 1986-ci ildən musiqi sahəsində fəaliyyətini davam etdirən Sevil xanım bir sıra mahnıların, o cümlədən anası, mərhum akademik Zərifə Əliyevaya həsr etdiyi "Ana" elegiyasının müəllifidir. Təsadüfi deyil ki, Zərifə xanımın yoxluğunundan sonra Heydər Əliyev ən böyük təsəllini də Sevil xanımın sevimli anasına həsr etdiyi mahnilarda tapar, "Qayıt əzizim", "Ana" mahnılarını dinləyəndə gözləri yaşarardı:

**Laylay dedin ana, laylay dedin mənə,
Həyat verdin mənə, əziz ana.**

**Laylan hələ yaşar, laylan ellər aşar,
Günəş kimi yana-yana, ana.**

Zərifə xanım atası kimi həkim olmaq arzusunda idi. Elə buna görə də 1942-ci ilde orta məktəbi bitirdikdən sonra Azerbaycan Dövlət Tibb İnstitutunu müalicə-profilaktika fakültəsinə daxil olmuş, 1947-ci ildə institutu əla qiymət-

O, sevgi dolu bir ürəkdil...

lərlə başa vurub mükəmməl bir göz həkimi olmaq arzusu ilə Moskva şəhərindəki Ümumittifaq Mərkəzi Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunda ikiyllik ixtisasartırma kursunda həkim-oftalmoloq ixtisasına yiyələnmişdi. 1949-cu ildə Vətənə qayidian Zərifə Əliyeva Azərbaycan Elmi Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda elmi işçi kimi fəaliyyətə başlamış, 1950-ci ildə isə aspiranturaya daxil olaraq praktik fəaliyyətə yanaşı, elmi axtarışlarını da davam etdirmişdi.

tez deyərdi ki, uşaqlıq insan həyatının çox mühüm dövrüdür və heç nə bu dövrü əvəz edə bilməz. Uşaqlıq insanın ömrü boyu təkrar-təkrar müraciət etdiyi dünyadır. İnsan xeyirxahlığının, şəfqətin nə olduğunu uşaqlıqda dərk edir. O, çox xoşbəxt uşaq olub, uşaqlıq onun yaddaşında məhəbbət və əziz xatirələr mənbəyi kimi qalmışdı. Bizimlə keçirdiyi son günlərdə Zərifə xanım bilirdi ki, ömrü sona çatır, özü də, bütün həkimlər də tam açıq danışındılar, üstüörtülü danışqlardan uzaq idilər. Onun üreyi elə işiqli qalırdı. Ölüm fikri onu qorxut-murdu. Onu narahat edən onsuz qala-caq adamlar idi. Gücdən, qüvvədən düşmüşdü. Bütün ömrü boyu olduğu kimi, səssiz bir məğrurluqla əriyirdi. Ölümü də ona həyatı kimi dərin hörmət getirdi. O, çox gözəl başa düşündü ki, əbədiyyət qarşısında hər şey kiçikdir, müvəqqətidir, qalan ancaq yaxşılıqdır. Onu sakitləşdirən məhz bu idi".

di. Cəmi 62 il yaşadı, onun da son 2 ilini ağır xəstelikle mübarizədə keçirdi. Ölümündən bir gün əvvəl, axşamçağı ömür-gün yoldaşına bir məktub vermişdi. Məktub bu sözlərlə bitirdi: "Məndən ötrü narahat olma, uşaqlara yaxşı bax ve həmişə yadında saxla ki, səni çox sevirəm". Bu güclü, həyat dolu, sevgi dolu insanın ölümündən bir neçə saat sonra xəstəxana işçiləri Heydər Əliyevə salfat keçirən həkilmə bir cüt or-

şa gətirmişdilər. Bu sırga onun toy hədiyyəsi idi və Zərifə xanım həyatının sonuna qədər onu talisman kimi saxlamışdı. Heydər Əliyev bu anları hər dəfə ürəkağrısı ilə xatırladı. Gəlinləri Mehriban xanım o günü belə xatırlayır: "O, hönkür-hönkür ağlayırdı. Belə hal yalnız bir dəfə olmuşdu və mənzərə çox dəhşətli idi". O, təkcə sədaqətli həyat yoldaşını deyil, yaxın sirdaşını, dostunu itirmisdi.

Zərifə xanım ilk emək fəaliyyətinə çətin bir dövrdə başlamışdı. İkinci Dünya müharibəsi təzəcə qurtarmışdı, dağıntıları bərpa etmək lazımdı. İşçi qüvvəsi, o cümlədən həkim çatışmındı, tibbi xidmətin keyfiyyəti aşağı səviyyədə idi. Həmin dövrdə Azərbaycanda gözü zədələyən, ağır nəticəyə, hətta korluğada səbəb olan traxoma infeksion xəstəliyi geniş yayılmışdı. O, bu xəstəliklə mübarizəyə qalxmış, yorulmaq bilmədən çalışırdı. 1968-ci ildən başlayaraq, elmi fəaliyyətinin çox hissəsini professional oftalmologiyanın problemlərinin öyrənilməsinə həsr etmiş, dünyada ilk dəfə olaraq peşə patalogiyasını araşdırıran elmi-tədqiqat laboratoriyası yaratmış, praktiki olaraq elm aləmində yeni həlli tətbiq etməyi təqdim etmişdi.

Zümrüt QURBANQIZI,
"Respublika".

nımaq üçün onunla münasibətlərini davam etdirir. Bu tanışlıdan bir qədər sonra gənc hərbi zabit Heydər Əliyev Leningrada (indiki Sankt-Peterburq) oxumağa göndərilir, 1950-ci ildə oradan qayıtdıdan sonra Zərifə xanımla daha sıx-sıx görüşür, ailə həyatı qurmaq barədə ciddi şəkildə düşünürdü. Ancaq mənzil-məişət şəraiti buna imkan vermirdi, o, mənzil almağını gözləyirdi. 1951-ci ildə Əziz Əliyev işdən çıxarılır. Bu xəberdən dərhal sonra cüt-lük yenidən görüşür. O zaman Zərifə xanım: "Deyəsən, biz bir daha görüşə bilməyəcəyik, çünkü atamı işdən çıxarınlardı və ona qarşı siyasi ittihad irəli sürüblər. Sən isə dövlət tehlükəsizliyi

orqanlarında işləyirsən və bu, sənə zə-rər gətirə bilər. Odur ki, deyəsən, bizi birlikdə olmaq qismət deyilmiş", - deyə ilk növbədə Heydər Əliyevi qorumağa çalışır. Təbii ki, hər şeyi göz öününe alan Heydər Əliyev ona etirazını bildirir və münasibətlərini davam etdirir. 1952-ci ildə ikiotaqlı mənzillə təmin olunan Heydər Əliyevə Əziz Əliyevin ailəsilə ünsiyyətdə olmaq da qadağan edilir. Dəfələrlə işdən çıxarılacağı barədə ciddi xəbərdarlıqlar almasına rəğmən o, gizlin-gizlin olsa da, Zərifə xanımla görüşlərini davam etdirir. O ərefədə Əziz Əliyevin bütün ailə üzvləri izlənilir, ailəsini sürgün etdirmək üçün bəhanələr axtarılırdı. 1953-cü ilin martında Staliniň ölümü bu iki gəncin qarşısındaki maneələrin aradan qaldırılmasına zə-min olur. 1954-cü ildə Əziz Əliyev əvvəlki işinə, Ortopediya və Bərpa Cərrahiyəsi İnstitutunun direktoru vəzifəsinə geri qaytarılır. 1954-cü il noyabrın 8-də xosbəxt bir ailənin təməli qovulur.

2020-ci il noyabrin 8-də Şuşanın azad edilməsi münasibətlə xalqımıza müraciətini heyranlıqla dinleyən Sevil xanım Əliyeva öz paylaşımında yazdı: "Mən də inanılmaz sevinc yaşayıram, çünkü bu gün ailəmiz üçün xüssəsidir - bu gün valideynlərimiz - Zərifə və Heydər Əliyevin toy günüdür. Qardaşım - Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə bu müqəddəs tarixi bizim üçün belə böyük bir hadisə - Şuşanın azad edilməsi ilə qeyd etdiyinə görə hədsiz dərəcədə minnətdaram. Hamımızı təbrik edirəm".

Hər güclü kişinin arxasında güclü bir qadın dayanır, deyirlər. Əliyevlər ailəsinin kötüyündə də belə bir qadın - Zərifə xanım vardi. Gənc yaşlarından həyatını dövlət işi ilə bağlayan Heydər Əliyev Zərifə xanımın timsalında özünə əsl köməkçi tapmışdı. Zərifə xanım ailədə yüksək mənəvi mühit yaratmış, onu xoşbəxt etmişdi. Ömür-gün yoldaşının doğum gününü müqəddəs, xoşbəxt gün adlandıran Heydər Əliyev deyirdi: "...Çünki bu gün Zərifə xanım kimi böyük bir insan Yer üzünə gəlib, mənim həyatımı xoşbəxt edib, mənə gözəl övladlar bəxş edib". Bu, doğrudan da belə idi, Zərifə xanım övladlarına yüksək mənəvi əxlaq, liderlik, vətənpərvərlik kimi keyfiyyətlər aşılıyordı. Prezident İlham Əliyevin anası haqqında səsləndirdiyi bu fikirlər də Zərifə xanımın gözönündə həmişə canlanan portretinə vurulan ince çizgilər kimi çox əhəmiyyətlidir: "Mənim anamın həyat fəlsəfəsinin köklərini, hər şeydən əvvəl, onun uşaqlığında axtarmaq lazımdır. O, bizə tez-